

VLADOJE DUKAT: PRILOZI ZA POVIJEST KULTURE U HRVATSKOJ U XVIII. STOLJEĆU.

Već sam na drugom mjestu («Jugoslavenska Njiva» VII., 1, str. 256.—257. u članci: Kulturne sličice iz Hrvatske XVIII. vijeka) istakao, da hrvatska kajkavska književnost, premda je od veće česti religioznoga ili praktičnoga karaktera, donosi podosta podataka za upoznavanje kulturnih prilika svoega vremena. Silesija propovijedi, evanđelja, molitvenika, katekizama, životê svetaca, pobožnih razmatranja i drugih knjiga asketičnog sadržaja (pisao sam na onome mjestu, kojima obiluje kajkavska literatura, koliko su za modernog čitača slabo privlačna lektira ipak mogu imati napretek interesa za kulturnog historika. Jer naši stari isusovci, franjevci, kapucini i pavlini, koji davaju najveći broj kajkavskih pisaca, iako je predmet njihova književnog rada otkrenut od ovoga svijeta i svakidašnjeg života, nijesu se mogli posve oteti utjecaju svoje zemaljske sredine. Sâm ih je predmet silio, da se ogledaju na nju i da istaknu bilo koji grijeh, bilo koji porok, bilo koji nedostatak u redovima onih, za koje su pisali; pa otuda dolazi u njihovim djelima pokoja sitna vijest, pokoja napomena ili bilješka, koja razotkriva i osvjetljava kulturne prilike njihova vremena, a o kojima ne doznajemo ništa ni iz pisaca historije ni iz isprava ili drugih pisanih spomenika onoga doba.

Kao primjer za tu svoju tvrdnju naveo sam, pored Habelića, naročito isusovca Jurja Mulih a (1694.—1753.). Mulih bijaše vrlo plodan pisac (pisao je kajkavski i štokavski), a knjige su mu odreda religioznog karaktera, no ja sam pokazao, kako na pr. njegov »Posel apoštolski« (štampan u Zagrebu god. 1742.) i osobito »Zrcalo spovedno« (štampano iste godine u Zagrebu) donose vrlo zanimljivih sličica o kulturnom stanju Hrvatske u prvoj polovici XVIII. stoljeća. Tima dvjema knjigama mogu naknadno dodati još treću, u kojoj se Mulih prikazuje kao pedagog i učitelj pristojnoga vladanja, a u tome nam svojstvu, baš kao u onim prijašnjim djelima svojim, daje zaviriti u privatni život naših ljudi, kako se u njegovo vrijeme provodio u varoškim domovima banovinske Hrvatske, te u kojem nam druga djela, pa ni same Krčelićeve »Annuae«, ništa ne pričaju.

Ta Mulihova knjiga ima, po običaju onoga vremena, ovaj odugački natpis: Skola Kristusseva, Kerschanszkoga Navuka Obilno Puna . . . Ter Otczem, Materam, Mestrom Goszpodarom, mladem Lyudem, i vszem Kerschanszkem Dussam na zvelichenye pripravljena, i vu marlivost szerdcheno preporuchena . . . (Zagreb) 1744.). Knjiga je zapravo katekizam, ali Mulih pridaje tome katekizmu neke »Regule«, na koje

hoću da svratim pažnju historikâ. Od njih su najzanimljivije: »Regule roditelov i drugih starešeh«; »Regule od dužnosti navučitelov dece« i »Regule dvorjanstva«. Mulih ostaje doduše i tu propovjednik i svećenik, ali je primoran, kako sam sprijeda rekao, da uzme obziranja i na zemaljski život svojih čitača, i da im za nj dade korisnih savjeta. A ti su savjeti u dvojakom pogledu zanimljivi: u jednu ruku, što su od veće česti skroz razboriti, a u drugu ruku, jer se iz njih dade razbirati dosta visoki stepen kulture u našim građanskim redovima onoga vremena. Tijem se utvrđuje ono, što sam o kulturnom stanju našega naroda u prvoj polovici XVIII. stoljeća zaključivao prema onim predašnjim dvjema knjigama Mulihovim.

Da čujemo neke od savjetâ toga skromnog i svojim zemljacima iskreno odanoga isusovca! -

Za dijete, upućuje Mulih roditelje, valja se brinuti još prije nego se ono rodilo. »Zato potrebno se je (mater) čuvati od teškoga zdiganja, nošenja, skakanja, tancanja, droncanja, voženja, vtekanja (trčanja), prestrašenja, nazlubovanja (mržnje), srdenja, preganjanja, tuživanja, bijenja i vsake druge teškoće iliti onoga, kaj bi matere moglo tuđu ali nagel (nagao) strah zavdati, ali (ili) na zdravju i malo naškoditi, otkud betežna bi morala mrtvo dete poroditi i tak dušu zgubiti«. Kad se dijete zdravo rodilo, treba mu i očuvati zdravlje. »Zato né (nije) ga dobro niti slobodno k sebi na postelju postavljati, nego poseb nastran vu zipku ali korice (koritašce) . . . ter kuliko je moguće z materinem a ne dojkinem — najmre kurvinem (!) — mlekom nadajati, da hudobe z mlekom ne posesne i svojoj dojke spodobno ne postane, kak se negda zna pripetiti«. Čini se dakle, da su dojilje u Mulihovo doba bile na zlu glasu. »Kada dete«, nastavlja onda Mulih, »počne razum dobivati, naj (neka) paze roditeli, da niti od njih niti od nikoga drugoga ne čuje zle reči niti nepoštene popevke. Zato družinčeta zloga jezika ali nepoštenoga žitka pri svoje hiže (kuće) (kakti ružnoga) naj ne drže. Naj ne puste, da bi se deca med sobom karala, špotala, preklinjala, skubla (za kosu natezala) ali razbijala, lagala, prisegala, bogmala (moderne sramotne kletve Mulih ne pozna, kako sam to konstatirao već u svom prije pomenutom članku) ali nepošteno pajdašila. I ako bi se kaj takvoga pripetilo, naj pokaraju i kaštigaju«. Na stidljivost dječiju valja zarana utjecati. Ne treba ih puštati da hodaju gola, a za spavanje treba odlučiti žensko od muškoga »kakti slamu od sena«.

Odgajajući djecu roditelji treba da joj prednjače dobrim primjerom. Od prirode je svakome čovjeku usađena ljubav prema djeci, ali je ipak bolje da roditelji svoje nutarnje ljubavi djeci nikad ne pokažu. Skrivi li što dijete, ne treba ga odmah udariti, već najprvo lijepo opomenuti, drugi put malo pokuditi, treći put oštro se zaprijetiti, te istom četvrti put »spametno kaštigati, ali ne iz srditosti, nego iz ljubavi i prez (bez) boja«. Zanimljivo je, kakve kazne preporučuje Mulih: »na zemlje z jezikom križ napraviti, ali klečeć moliti, ali ne jesti, ali pisati, ali se kaj napamet naučiti, ali kaj vu rukah ali zubech (!) držati. Ali mu kaj drugoga zkratiti, kakti je: po vanke šetanje, dobra reč, veselo oko, z drugemi stol, jestvina, sad (voće), nova oprava . . .« Rekao bih da Mulih ove primjere vadi iz disciplinarnog reda jezuitskih škola. Ako preporučena sredstva ne uspiju, treba dijete tjelesno kazniti, no ne prečesto, da se dijete ne privikne na takove kazne, jer »onda ga se (udaranja i šibanja) već ne bude bojalo i je vse zdvojeno«. Dobro dijete valja rado pohvaliti, »ali

vendar ako je i dobro dete, naj ga roditeli prek svojega stališa ne opravljaju niti ne cifraju, nego samo pošteno i svojemu stališu pristojno naj se hrani i opravlja«.

A što ima Mulih da kaže učiteljima? Prvo to, da moraju životom svojim biti uzor, na koji se djeca mogu ogledati, jer »deca marljivo paze, kaj negda budu nasleđovala«. Imade li učitelj u školi dijete, koje bi drugima bilo »na spaćenje (smetnju) i na zlu peldu (primjer)«, treba ga, ako se ne da »zevsema poboljšati«, od ostale djece za vremena razlučiti. Među djecom neka ne dopušta učitelj »nikakve karke (prepirke), svađe, špotanja, klopanja, porivanja, oskubavanja (operušavanja) niti nazloba, niti preveć velikoga ter pogibelnoga pajdašenja, niti šta prodavanja ali kupovanja: ar to zna biti tadbena i starešem suprotivno«. Da se potaknu djeca na učenje, treba ih po vrijednosti odjeljivati: koja najbolje znadu, neka dobivaju najodličnije mjesto. U školu i na ulicu treba djeca da dolaze čista, umivena i počešljana, te prema svom staležu uredno odjevena. Dobro je više puta na godinu održavati s njima ispit i dobre pohvaliti. Na početku i na svršetku obuke treba da djeca nešto pjevaju, i to kakvu pobožnu pjesmu »namesto nepristojneh popevkih«. Prepporučuje se učitelju da od vremena do vremena pohodi roditelje svojih učenika i da ih pita, kako se djeca kod kuće vladaju, i da se posavjetuju s njima o uzgoju njihovu.

Najopsežnije su, ali i najzanimljivije, »Regule Dvorjanstva«. »Dvorjanstvo« (ili: dvoranstvo) je: urbanitas, civilitas; Mulih dakle uči, što se pristoji i ne pristoji činiti, da te smatraju uljudnim i urednim čovjekom u društvu. Kao svećenih Mulih, dašto, najprije govori o vladanju u crkvi. »Vu cirkve nê se pristojno na klecalo po muški (seljački) naslanjati niti (zvun prodeke) onde sedeti, a jošće manje na jednom kolenu po židovski (!) klečati ter se sim tam ogledati... Kada vu cirkve ali drugde med općinum moliš, ne šepći niti ne zdihavaj tak, da bi druge bantuvati...« Za vladanje pak izvan crkve postavlja Mulih ovo glavno pravilo: »... vsetvoje govorenje i držanje najbude takovo, da po njem nesamo vekšega, nego takajše (također) niti manjšega nezbantuješ«. Stoga se, na pr., o ružnim stvarima pred drugima ne govori, jer bi to druge moglo »bantovati«; ako je već potrebno da se što ružno izreče, treba prije nazočne moliti za oprostjenje. A sada nastavlja s ovim opomenama: »Zvun ruk i obraza ne dotikaj se tvojeća tela pred drugem... Hodeć z rukami ne pristoji se sejati, niti sedeć z nogami zvoniti ali s prstmi bubnjati niti zubmi škripati niti cviliti niti zehavajuć kakti vuk zavijati niti se kakti mužina ze vsem životom (tijelom) rastezati... Ako hoćeš kašljati ali kehnuti, pošteno je vusta nastran obrnuti i z rupcem zakriti... Ako je potrebno hraknuti (pljunuti) ali se seknuti, tak se z rupcem zakriven nastran obrni, te sekjuć ne trubentaj z nosom... Koliko je moguće čiste zube i ruke drži, ter ako bi kaj med zubmi bilo, ne pristoji se z nožem ali z vilicami, a jošće manje z nohtmi (noktima) van vaditi; nego, ako je potrebno, tak s perom ali slamicom, ter i onda z rupcem vusta nastran obrnjena zakriti. A vu nosu s prstom dupsti i vu njem kakti črvov (crve) iskati ne pristoji se, kakti nohte pred drugem vekšemi obrezavati, a jošće manje ogrizavati...« Još i ovo treba da se zapamti o saobraćaju s drugim ljudima: »Kada drugomu govoriš ali ga poslušaj, ne pristoji se od njega obrnuti niti drugam ogledati niti na drugoga naslanjati niti drugoga, da posluhne, z laktom drukati ali njega

za halju natezajuč opominati... Gustokrat i jako se rozgotom smejati né lepo niti spametno, a jošće menje smejuč drugem zube kazati; prez zroka pak smejati se je norsko (luđački)...»

Posebno se ističu pravila pristojnosti u saobraćaju s višima. »Dojdući k Poglavaru njemu se ponizno polag njegove vrednosti nakloni i njega z otkritum glavum stojeć poštuj. I ako je kaj vekši, na prvu njegovu reč ne sedi niti se ne pokri, nego prosi, da moreš ovak podvoriti. To vendar pazi, da se prvo (prije) njega ne pokriješ niti se sedeš; a njega na to opomenuti, da se on pokrije ali da sede, ne bi se tebi pristojalo... Kada (se) s kojem preštimanem človekom, tebi dobro znanem, na putu zestaneš, ne prejdi taki nego malo prestani i njega pozdraveč nakloni se; gde ako je tesen (tjiesan) put, počekaj ali se nazad povrni, doklam on prejde. Ako se z vekšem ter preštimanem človekom moraš šetati, tak mu najprvič desnu stran pusti... ako ste tri, tak najpreštimatešemu sredinu, a drugomu desnu stran pusti, ti pak levu stran drži...» Zanimljiva je gramatička napomena, da se starijemu kazuje »Vi«, još odličnijima »Oni«, a samo mlademu da se smije reći »Ti«. Na naivnije i primitivnije prilike starijega vremena napominje ovaj savjet: »I pred takovem (t. j. odličnijim) ne lovi buhe, vuši, niti kaj spodobnoga. Dapače ako bi na njem ali na tebe kaj takvoğa puzeti zapazil, toğa drugem ne kaži, nego kak najlepše moreš, tiho dole obali, da drugi niti ne čuti...»

Nema društva bez ugodne šale, ali: »... šala tvoja naj bude poštena, vesela, slana i zevsema takova, da vredno nikoga ne zbantuje niti ne spači«. Eventualne neugodne posljedice šale treba mirno podnositi: »Ako se vu šalu pustiš, ter se pripeti kaj drugač tebi suprotivnoga činiti ali podneti, tak dobrovolno primi, ar si se na to opravil, poleg onoga: ki se hoče igrati, mora i on postavljati«. Kako se sâm šališ, tako treba šalu i cd drugih primati: »... vu šale ne pristoji se, kaj goder budí, zameriti; ar se rasrditi, je šalu nepotrebno zvršiti i drugem se zameriti«. U tome se pokazuje razboritost tvoja: »... zato (razumni) verno trpe za volju šale, kaj drugda za volju Božju ne bi tak lahko trpeli«.

Prekomjerno kićenje, uči Mulih, znak je slaba duha. »Zato akoprem snažno se opraviti je pošteno, preveć vendar sebe kinčiti, lasi rugati (kovrčati), z maščum mazati ali se drugač odviš cifrati ne pristoji se kršćanskim gospodičnam, a jošće manje poštenem i Boga boječem mladencem... Glavu pokrivaj izraven, ali ne nakrivo kakti pijanec. I kada si med drugemi, hlačnjaka ne nateži niti hlač ne popravlaj niti se okolo tebe, kakti gízdavi pav (paun), na opravu ne ogledaj...»

Mulih dobro pozna »la fine fleur« društvenoga saobraćaja, a to je ono, što se tuđim imenom zove »takt«, koju riječ mi, dašto ne posve točno, prevodimo riječju »obzir«. Evo, što zahtijevaju pravila društvenoga takta, kako to Mulih ističe: »Vu tovaruštvu (društvu) pri mudreh ne donasaj vu spomenek vsakojačke norije (gluposti) ali kaj bi se za čije poštenje zadevalo; kakti niti pri prosteh preveć visoka dugovanja (predmete) zvrhu njihovoga razuma ne povedaj, nego se k ljudem, s kojemi govoriš, spametno prilagodí, da razgovor bude priličen i hasnovit. Zato i vu veselju ne pristoji se tako žalosna ali strašna, a jošće manje nepoštena ali pogibelna naprvo donasati. Dapače ako bi gdo drugi kaj takvoğa donesel, tak razgovor, kuliko moreš, spametno drugam obrni, da se niti Bog niti bližnji vredno ne zbantuje«. A na drugom mjestu dodaje: »Gde né mesta niti zroka smeha niti šale, onde se ne pristoji smejati, a jošće

menje iz tuđega zloga pripećenja (dogadaja), kaj bi se drugomu žal videlo. Zato i od rećih takoveh ćuvaj se, koje bi drugoga zbantuvale«.

Zanimljivo je, što Mulih ima da reće o jeziku, kojim se govori. I pitanje jezika pitanje je društvenoga takta. »Z jezikom«, tumaći on, »kojega dobro ne razumeš, prez velike sile ne govori. Dapaće i s tvojem domaćem iliti materinskom jezikom tak govori, da se od selskeh bedasteh ljudi vnoĝo razlućiš, ostavljajući mrske reći selskem ljudem navadne«.

Na općene »regule« nadovezuje Mulih još i ove posebne: Nije pristojno u društvu drugome što prišapćivati; nije pristojno drugoga prekidati, kad što počne pripovijedati, što i sâm znadeš; uopće nije pristojno u društvu vladati se tako, da time drugima budeš na smetnju. Kad što obećaš, treba obećanje i ispuniti; što ne možeš ispunjavati, toĝa ni ne obećavaj, a što dobro ne znaš, toĝa nemoj ni kazivati. Sudjeluješ li u igri, nastoj da se igra ne završi svađom i kavgom. Sjedneš li gdje, sjedni tako, da te ne bude sram, ako te koji stariji nađe u tom poloĝaju; uz vatru »ćepeti« nije pristojno, već treba ili stojati ili sjedjeti.

Vrlo su obilne »regule« za vladanje kod jela. Mulih posve dobro znade, da vladanje pri animalnom procesu utaĝivanja ĝladi jasno istiće obrazovano od neobrazovanoga ćeljadeta, ili kako Englez veli: pri jelu se ćovjek razlikuje od ćivotinje. Regule o jelu dijele se na dva dijela: najprije se govori o onom, koji dvori kod stola, a onda o onome, koji sjedi za stolom. Tu i opet Mulih ima pred oćima prilike u jezuitskim samostanima, a naroćito u refektorijima pitomaca, gdje su pitomci dvorili pitomce; ali time se vrijednost njegovih regula ne smanjuje, jer znamo dobro, da je odĝoja isusovaca teĝila na to, da od svojih pitomaca napravi, što bismo danas rekli, »gentleman«, uglaćene mladiće, koji će se znati vješto kretati i u najodlićnijem društvu. Regule su prvoga dijela (o dvorenju) za nas manje zanimljive, pa zato prelazim preko njih. Samo ću pomenuti, da se iz njih razbira, da je bio obićaj prije rućka umiti ruke, i da je za svako jelo došao na sto ćist tanjur.

Kod jela (nastavlja Mulih u drugom dijelu regulâ) moraš paziti, da li kome što treba, pa da ĝa odmah uzmoĝneš posluĝiti. Posluĝi li tko tebe, lijepo mu zahvali dignuvši i naklonivši se. Kruh ne valja rukom trĝati osim ako je topao, već noĝem rezati (danas je baš protivno obićaj). Ne pristoji se na sto naslanjati se, te lakomo i naglo jesti. Jesti treba lagano, jer to je i za oko ljepše i za ĝeludac zdravije. Ako imaš ĝosta, treba brinuti se za nj i nuditi ĝa, ali siliti na jelo ili piće, nije »ni pošteno ni slobodno«. Opijati sebe ili drugoga ne pristoji se; za domaćina (»ĝospodara hiĝe«) je najćasnije, »da more druge od svoje hiĝe spametno i pošteno otpraviti«. Ne pristoji se na toplo jelo puhati, već treba ćekati, dok samo ohladni. Tako isto nije pristojno »pridihavati«. Ako si već što iz zdjele izvadio i »pridihaval«, to više nemoj pred druge postavljati, kao što ni ono, od ćega si što odĝrizao. Ne smije se ništa pod sto baciti. »... ako bi kaj odurnoga bilo potrebno iz vust izvaditi, to se more kakti skrivce z dvema prstma leve ruke vćiniti, a z desnum rukom i rupcem vusta zakrivši i nastran obrnuvši. Ako bi vendar kaj jušnoga (nešto ĝitko) bilo, ne pristoji se vu ruku, nego izraven nastran ali pod stol (!) ispljunuti«. Košćice (jezĝre) trešanja, višanja i dr. treba uzimati lijevom rukom i postavljati na tanjur, »a ne izraven ispljunuti niti z njima iz zubih ali iz ruke streljati i rashitavati«.

O sluĝbi jedaćega pribora ćujemo ovo: kad hoćeš da reĝeš kruh, obriši najprvo prste, ako su ti masni. No da ti ne budu masni, za to ti

služe žlica i vilica. Ne pristoji se prinositi jelo k ustima onom rukom, kojom držiš nož ili vilicu, izuzevši ako baš vilicom ili nožem prinosiš jelo — tvrdi Mulih. Danas se smatra znakom neobrazovanosti ako se tko posluži nožem za prinošenje jela k ustima; u Mulihovo doba, kad je još bilo važnije odučiti ljude od upotrebe prstiju, sudilo se o tome drukčije. Nije, tumači Mulih dalje, pristojno »kosti po pesje (na pasji način) oglabati ali hrustati, nego je lepše z nožom meso odlepiti ali mozg (mozak) izvaditi, ter onak na nožu vu vusta postaviti«.

Jedenje i pijenje ima da se vrši što tiše i neprimjetljivije: »... mrsko je po svinjski zubmi cmokati; tak i pijuć muško (seoski) je iz posude napitek ali iz kosti mozg cmrkati«. Dokle su ti usta puna, nemoj ni piti ni govoriti. Ne izbiraj iz zdjele niti prekopavaj po voću, već uzmi ono, što ti je najbliže. U čašu natoči samo toliko, koliko možeš ispiti, jer se ne pristoji što god u čaši ostaviti. Naprotiv ne treba zdjelu žlicom ili komadićem kruha posve očistiti, jer imade »vu kuhinje drugeh na to odlučeni, ki zdjelu pomaže«.

O trošenju vina kazuje se ovo: »Dobro se jošće vu mladosti privučiti vina po malom piti ter vsigdar k vinu malo vode primešati, koja vino čini gینگaveše (slabije) i zdraveše, da tebi niti tela niti pameti niti žitka tak lahko ne pokvari; ar ki se od preveć obilnoća jela i najmre (osobito) napitka vina zdržavaju, oni sebi nesamo telo i pamet vu svoje kreposti općuvaju, nego takajše i žitka priboljšaju«.

Kad se ručak svrší, treba na tanjur složiti nož, vilicu i žlicu, te sve skupa »rupcem« (ubrusom) pokriti.

Imade u Muliha još i drugih regula (na pr. o higijeni spavanja), no mislim, da je taj pregršt primjera, što sam ih iznio, dovoljan da se istakne karakter njihov. Sva je prilika, da te regule nijesu originalne, t. j. da ih nje sām Mulih sabrao ili izmislio, već da ih je odnekud izvadío, i to možda, kako sam već natuknuo — barem unekoliko — iz kojega disciplinskog pravilnika isusovačkog reda ili kakve slične knjige, kojih je u ono vrijeme već bilo podosta. No tijekom se, ponovno velim, vrijednost njihova ne umanjuje, jer je važno za nas to, da su se uopće takve regule mogle izdati u Hrvatskoj i u ono doba. Pravila za uglašeno društveno vladanje izdavaju se samo za takovo društvo, koje je već proturilo doba varvarskog djetinjstva i momaštva svoga te postiglo izvjesni stepen kulture i civilizacije. A da je takovo bilo i društvo hrvatsko, dokazuju regule Mulihove, koje se malo ili nikako ne razlikuju od sličnih regula, što su se u ono vrijeme izdavale za druge kulturne narode Evrope¹.

¹ Jedna od prvih knjiga, koje uče pristojnom vladanju, bilo je djelo poznatoga humanista Erasma Rotterdamskoga, kojemu je natpis »De civilitate morum puerilium«. Prvi je put štampano god. 1526. i odonda često preštampano i prevedeno na druge jezike. Erazmova je knjizica užega opsega od Mulihovih regula, jer radi samo o pristojnom vladanju dječaka (posvećeno je »generoso... et optimaē spei puero Henrico à Burgundia, Adolphi principis Veriani filio«), no kako se mnoga pravila njegova slažu s odnosnim »regulama dvorjanstva« u Mulihovoj knjizi, sva je prilika, da je Mulih poznavao Erazma i bez sumnje se i posluživao njime. Erazmova je knjizica valjda potakla izdanje drugog sličnog djela, koje se tako isto rado čitalo i upotrebljavalo. To je »Galateo« Giovannija della Casa (ili Galateo ovvero trattato de' costumi di Monsignor Giovanni della Casa), štampan god. 1558. Možda je i ta knjizica bila poznata Mulihu, jer naši teolozi, koji su učili u Rimu i Bologni, donosili su u domovinu i znanje talijanskog jezika i talijanske knjige.

O pristojnom vladanju mladića radi i »Hristoitija« Dositeja Obradovića (1788.), koja je prijevod jedne grčke preradbe Erazmova djela (ispor. radnju »Dositejeva

Dodajem nekoliko podataka o životu i književnom radu Mulihovu.

Juraj se Mulih rodio 30. aprila 1694. u Turopolju. Bio je niska roda, te je kao dijete pasao stoku svoga oca. Škole je polazio u Zagrebu. 27. X. 1714. stupa u Beču u isusovački red i u Tirnavi svršio svoj kvadrienij. Želio je postati misionar u Indiji, ali mu se ta želja nije ispunila, već je po zapovijedi reda vršio misionarsko zvanje u hrvatskim krajevima. Da je bio neumoran i uspješan propovjednik, k tome uzor-svećenik, svjedoči prekrasni nekrolog, što ga je na njegov spomen napisao Krčelić u svojim »Annuama« (str. 120. i 121. akademijškog izdanja). Vrijednost toga nekrologa ističe se još više tijekom, što je Krčelić uopće malo košta hvalio, a naročito je isusovački red imao na zubu. Umro je Mulih u Zagrebu na staru godinu 1753.

O njegovu načinu života pripovijeda Krčelić ovo:

Tri do četiri puta na dan propovijedao bi prilagođujući se razumijevanju neukih; ostalo vrijeme posvećivao pokajnicima i molitvi... Sve do večeri nije jeo, te istom, pošto bi svršio poslove Božje, uzimao nešto malo lake hrane. Nikad se nije vraćao k župnicima, već bi noćivao u kojem štaglju ili u kakvoj kolibici, a dan bi provodio u crkvi ili blizu nje. Tako je prolazio od mjesta do mjesta cijeloga proljeća, ljeta i jeseni, a kuda bi god došao, okupljali se toliki ljudi, da je vazda pod vedrim nebom morao propovijedati. Zimi bi se sklonio u koji samostan svoga reda, i tu bi na nedjelju i praznike propovijedao i učio katekizam, pohađao bolesnike, davao savjete onima, koji su ga pitali, ispovijedao i izvršivao druge vjerske čine...

Zagrebačku je biskupiju prolazio ponovo i ponovo učeci, propovijedajući, odrješujući, i primjerom svojim potvrđujući, što je naučavao. Prošao je i cijelu Ugarsku, naročito biskupiju đursku (Gyöer), vesprimsku i pečujsku, da pohađa i prosvijetli tamošnji narod ilirski kao pravi apošto toga roda...

Pisao je i štampao također različne knjižice, među njima i pjesmarice, u kojima je, poučivši narod, pobožnim i svetim pjesmama nadomešćivao neznabožačke i svjetske pjesme. Ilirsko je naime pučanstvo viklo pjevati takove pjesme, pa je Mulih ispjevao pobožne pjesme i naučao ih mjesto onih neznabožačkih, koje bi učio jedan od drugoga...

Priznati se mora, da je taj čovjek neukost, koja je vladala u narodu — tako da ni bolji i obrazovaniji nijesu znali, što treba i valja za spasenje — uklonio, te župnike primjerom svojim navodio, da i oni odluče i propovijedaju, dok su se prije više brinuli za gospodarstvo negoli za skrb duša. Rad je njegov po seoskim župama donio toliko ploda, da se ne može sumnjati, da je bio Božji čovjek i pravi apošto. Srce i pogled bili su mu blaži i ponizni; nikome nije bio oštar ili nametljiv. Stasa bijaše srednjega i dosta mršava ali krepka, tako da milošću Božjom i na čudo sviju kraj svih napora i patnja i slabe hrane nikad nije bolovao...

Tako o njem Krčelić.

Književni mu je rad također opsežan. Dašto, bio je taj rad naskroz pobožnoga i asketičnog sadržaja. Kajkavski je napisao ova djela: 1. Po-

Hristoitija i njeni uzori« od Nićifora Vukadinovića (»Prilozi za književnost, jezik, istoriju i folklor« III., 48.—81.). Omašna knjiga (tri sveske) Nijemca Kniggea (Adolf Freiherr von Knigge) »Umgang mit den Menschen«, valjada najopširnije djelo te struke, izišla je također godine 1788.

bosnozt na vsze hasznovito k szv. Ferenczu Xaveriu (Zagreb 1739. i 1753.); 2. Duhovne peszme (Budim 1740., Zagreb 1780.); 3. Zerczalo szpovedno (Zagreb, 1742.); 4. Poszel apostolszki (Zagreb 1742.; ovo veliko i najzanimljivije djelo Mulihovo opseže 14+640+LXVI+14. str.); 5. Skola Kristusova (Zagreb 1744.; str. 10+538); 6. Pobosnozt na vsze hasznovito k szv. Ferenczu Borgiass (Zagreb 1744.); 7. Zakon bratinsztva, i zavjetek chudnoğa sitka dveh pobosneh tovarussev, szv. Izidora i Maricze (Zagreb 1746.); 8. Hrana nebezka (Zagreb 1748. i 1779.; str. 444. Štokavske su knjige); 9. Piszanicza duhovna (Beč 1754.); 10. Obilato duhovno mlisko (Zagreb) 1754.); 11. Duhovne mervice (posmrtno djelo, štampano prvi put god. 1758., a onda po više puta).

Bit će da je Mulih više toga napisao, ali bibliografija njegovih djela još nije utvrđena.

Pripomenuti se može, da je Mulih, jer se spremao za misiju u Indiji, naučio španjolski. To je znanje upotrebio prevedavši jednu pjesmu iz španjolskoga na hrvatski. Pjesmo je štampana u »Hrani nebeskoj« i zaci-jelo je prvi hrvatski prijevod iz španjolskoga. Natpis joj je: Zdihtavanje Xaverianszko Prave Boga Lyubavi, iz Spanyolzkoga na Horvatszko prenesseno.

Résumé. Dans cet article qui fournit quelques pièces relatives à l'histoire de la vie privée en Croatie au XVIII^{ème} siècle, l'auteur, membre de l'Académie Yougoslave des sciences et des arts a Zagreb, nous présente le sommaire d'un livre du jésuite Georges Mulih (imprimé en 1744), dans lequel ce prédicateur croate et écrivain appliqué donne des règles sur la conduite d'un homme poli dans la société et en relation avec d'autres hommes. De ces règles on peut conclure que la nation croate était déjà assez civilisée dans ce temps-là, car on ne donne pas de telles règles à des hommes rudes et incultes. Quant à l'originalité de l'oeuvre de Georges Mulih, il est probable qu'il a tiré ces règles de sources étrangères peut-être d'un livre d'Erasmus de Rotterdam (*De civilitate morum puerilium*; 1526.) ou du »Galateo«, oeuvre de l'Italien Giovanni della Gasca (1558.).